

Оригиналан научни рад

УДК 314.151.3–054.73(100)“200”
Original scientific work

Јелена Срећковић

ИНТЕРНО РАСЕЉЕНА ЛИЦА У СВЕТУ

Извод: Интерно расељавање као компонента принудних миграција широко је распрострањено у свету. У раду је приказан регионални размештај интерно расељених лица, обим и карактеристике миграција. Анализа се односи на савремене токове интерног расељавања.

Кључне речи: принудне миграције, интерно расељена лица, свет, размештај

Abstract: Internal dislocation as a component of forced migration is widely distributed in the world. In this paper we have investigated regional dislocation of the internally disposed persons and the size and characteristics of the migrations. The analysis deals with actual tendencies in internal dislocations.

Key words: forced migrations, internally disposed persons, world, distribution

Увод

Под интерно расељеним лицима подразумева се становништво које је присиљено на миграцију услед оружаног сукоба, ситуације општег насиља, повреде људских права, природних катастрофа или катастрофа изазваних људским фактором. За разлику од избеглица интерно расељена лица не прелазе међународно признату границу, већ мигрирају унутар територије своје државе. При томе, они немају међународну заштиту коју избеглицама омогућава Конвенција из 1951. и Протокол из 1967. године. Интерно расељена лица су у надлежности државе у којој се налазе и која би требало да их подржи у складу са водећим принципима интерног расељавања објављеним 1998. године.

У свету је према евиденцији¹ из 2006. године било 23 мил. интерно расељених лица у 49 земаља. Највише интерно расељених лица је у Судану, Колумбији, Уганди, ДР Конго и Ираку. Податке о интерно расељеним лицима требало би прихватити са резервом услед чињенице да велики број никада није регистрован.

¹ IDMC, **Internal Displacement**, ed. Jens-Hagen Eschenbacher Norwegian Refugee Council, March, 2006.

Регионални размештај интерно расељених лица

У региону *Африке* сконцентрисан је највећи број интерно расељених лица (12,6 мил. у 20 земаља) што је више од половине свих интерно расељених лица у свету. Судан, Уганда и Конго су заједно имале више од две трећине интерно расељених лица у овом региону.

На афричком континенту 2004. била је обележена драматичном ескалацијом конфликта у суданском региону Дарафур, који је узроковао смрт више од 300.000 људи и изазвао принудну миграцију односно расељавање 1,6 мил. људи. Сукоб се наставио и у 2005. години, при чему је број интерно расељених лица достигао близу 2 мил. У Зимбабвеу је 2005. године наступио нови талас интерног расељавања који је захватио 570.000 лица, настао услед процеса "чишћења" градова и протеривања становништва у сиромашне руралне области.²

Најчешћи узроци интерног расељавања на територији Африке су борба за политичку и економску моћ и контрола природних ресурса. Интерно расељавање у Нигерији, Судану и ДР Конго превасходно је условљено тежњом за контролом извора нафте и дијаманта. Конфликти у земљама западне Африке (Либериа, Сијера Леоне, Гвинеја, Обале Слоноваче) и њима условљено расељавање имају екстерну подршку и регионалне димензије, јер у њима учествује више земаља. Код сукоба у Судану, ДР Конго, Нигерији, Кенији, Зимбабвеу, Либериа најизраженија је етничка и религијска димензија.

Табела 1. – Интерно расељених лица у Африци³

Држава	Број	%
Алжир	1.000 000	7,97
Ангола	61.700	0,49
Бурунди	117.000	0,93
Гвинеја	82.000	0,65
ДР Конго	1.664 000	13,26
Еритреја	50.509	0,40
Етиопија	207.500 ⁴	1,65
Зимбабве	569.685	4,54
Кенија	381.924	3,04
Либериа	48.000	0,38
Нигерија	200.000	1,59
Обала Слоноваче	500.000	3,98

² Claudia McGoldrick, **Africa**, Internal Displacement, IDMC, Norwegian Refugee Council, March, 2006, p. 51.

³ IDMC, **Internal Displacement**, ed. Jens-Hagen Eschenbacher Norwegian Refugee Council, March, 2006.

⁴ Процењена вредност.

Jelena Srećković

Република Конго	123.500	0,98
Руанда	непознато	-
Сенегал	64.000	0,51
Сомалија	385.000	3,07
Судан	5.355 000	42,66
Того	3.000	0,02
Уганда	1.740 498	13,86
Центр. Аф. Република	непознато	-
Укупно	12.553 316	100,0

На другој страни процес повратака интерно расељених лица у региону Африке је интензиван. У ДР Конго више од мил. интерно расељених лица било је у могућности да се врати кућама, после потписивања мировног споразума 2003. који је узроковао значајно смањивање нивоа насиља у земљи. Процес повратка у Анголи активирао је са завршетком грађанског рата 2002. године и даље настављен те је 900.000 људи имало услова да се врати својим кућама. Значајнији процес повратка такође је започео или настављен и у другим афричким земљама код којих је мировни процес заменио рат, укључујући Судан (официјални крај конфликта у јужном Судану довео је до повратка око 500.000 интерно расељених лица од близу 4 мил.) и Либерију.⁵

У *Латинској Америци* је евидентирано је око 3 мил. интерно расељених лица (13,0% интерно расељених лица у свету) у четири државе.

Колумбија, друга земља у свету по броју интерно расељених лица, је земља у којој је сконцентрисано девет десетина интерно расељених лица

Табела 2. – Интерно расељена лица у Латинској Америци⁶

Држава	Број	%
Гватемала	242.000	8,07
Колумбија	2.684 651 ⁷	89,56
Мексико	11.000	0,37
Перу	60.000	2,00
Укупно	2.997 651	100,0

Латинске Америке и скоро сва најновија интерна расељавања у региону забележена током 2004. године. Иако је већина војних конфликта завршена и генерално омогућен процес повратка, расељени у Мексику, Гватемали и Перуу још увек чекају трајна решења у вези са имовином и

⁵ Global IDP project, **Internal Displacement**, ed. Jens-Hagen Eschenbacher Norwegian Refugee Council, March, 2005.

⁶ Извор података: IDMC, **Internal Displacement**, ed. Jens-Hagen Eschenbacher Norwegian Refugee Council, March, 2006.

⁷ Процењена вредност.

домородачким правима, те је 2005. године било расељено још 250.000.⁸ Интерно расељавање у овом региону изазвано је војним конфликтима који се углавном воде између левог крила (сачињавају га аутохтоне беземљашке заједнице) против националне армије десног крила ауторитарног режима (присутног код земљопоседничке елите европских потомака).

У региону *Азије* број интерно расељених лица континуирано опада и до 2006. године достигао је око 2,8 мил. (12,2% интерно расељених лица у свету) у 11 земаља.

Међутим, висок број повратника забележен у 2002. и 2003. у Авганистану, Индонезији и Шри Ланки значајно је опао у 2004. години. Такође, паралелно са повратним кретањима, поновно интензивирање конфликта води новом расељавању, преваходно у Непалу, Индонезији (Ацех, Малучу), Пакистану, Бурми (Мианмару), Авганистану и Филипинима.⁹ Процењено је да је више од 300.000 лица расељено у току 2005. године,¹⁰ већина на Филипинима и Бурми. Мировни споразум у Ацеху (Индонезија) могао би омогућити повратак већег броја интерно расељених лица.

Табела 3. – Интерно расељена лица у Азији¹¹

Држава	Број	%
Авганистан	176.596 ¹²	6,28
Бангладеш	500.000	17,78
Индија	600.000	21,34
Индонезија	471.000 ¹³	16,75
Мианмар (Бурма)	540.000	19,20
Непал	100.000 ¹⁴	3,56
Пакистан	20.000	0,71
Туркменистан	-	-
Узбекистан	3.400	0,12
Филипини	60.000	2,13
Шри Ланка	341.175	12,13
Укупно	2.812.171	100,0

⁸ Cathy Benetti, **Americas**, Internal Displacement, Global IDP project, Norwegian Refugee Council, March, 2005, p. 46–59. и Arild Birkenes, **Americas**, Internal Displacement, IDMC, Norwegian Refugee Council, March, 2006, p. 56.

⁹ Jens-Hagen Eschenbächer, **Global Trends and Developments**, Internal Displacement, Norwegian Refugee Council, March, 2005, p. 11.

¹⁰ Tone Faret, **Asia**, Internal Displacement IDMC, Norwegian Refugee Council, March, 2006, p. 62.

¹¹ Извор података: IDMC, **Internal Displacement**, ed. Jens-Hagen Eschenbächer Norwegian Refugee Council, March, 2006.

¹² Процењена вредност.

¹³ Исто.

¹⁴ Исто.

Водећи узрок расељавања у Азији (Бурма, Шри Ланка, Ацех, Кашмир, Минданао) је конфликт између владе и побуњеника који траже аутономију или сецесију.

У разматран број интерно расељених лица нису ушла она која су се раселила услед природних катастрофа, од којих је најизразитија била она изазвана цунамијем у Индијском океану (децембар 2004). Тада је усмрћено више од 280.000 људи, а расељено 1,2 мил.¹⁵ Земљотрес у октобру 2005. године угрозио је милионе људи у Пакистану, Индији и Авганистану, али је број расељених лица остао непознат.

Регион *Европе* имао је 2,4 мил. интерно расељених лица (10,0% интерно расељених лица у свету) у 10 држава. Током 2005. није било принудног кретања у виду расељавања већег обима, док се оно слабијег интензитета одвија у Азербејџану, Чеченији и Косову и Метохији. Главни субрегиони расељавања су Кавказ и Балкан, а резултат је конфликта ескалираних 1990-их који прате распад СССР-а и СФРЈ. Смањење броја интерно расељених лица у региону Европе 2005. године најизразитије је у Босни и Херцеговини (са 310.000 на 183.400) и Русији за око 100.000 лица, што је изазвано и процесом пререгистрације.¹⁶

Континуирани неуспех решавања ”замрзнутих” конфликта у региону и препреке, попут новог таласа насиља и расељавања са Косова и Метохије у марту 2004. године, спадају у главне потешкоће за значајнији повратак становништва.

Табела 4. – Интерно расељена лица у Европи¹⁷

Држава	Број	%
Азербејџан	558.387	23,70
Босна и Херцеговина	183.400	7,78
Грузија	240.000	10,19
Јерменија	8.000	0,34
Кипар	210.000	8,91
Македонија	770	0,03
Србија	207.878	8,82
Турска	677.904 ¹⁸	28,77
Русија	265.000	11,25
Хрватска	4.900	0,21
Укупно	2.356.239	100,0

¹⁵ Frederik Kok, *Asia-Pacific*, Internal Displacement, Norwegian Refugee Council, March, 2005, p. 50.

¹⁶ Barbara McCallin, *Europe*, Internal Displacement, Norwegian Refugee Council, March, 2006, p. 69.

¹⁷ IDMC, *Internal Displacement*, ed. Jens-Hagen Eschenbacher Norwegian Refugee Council, March, 2006; Интерна евиденција УНХЦР Београд, јул 2005.

¹⁸ Процењена вредност.

Мада, чак и тамо где је повратак био могућ, услови у местима за повратак нису обећавали интерно расељеним лицима реалне услове за живот. Помањкање безбедности, дискриминација, урушена инфраструктура и ограничене економске могућности су фактори који још увек спречавају повратак. Више дебата је одржано о модалитетима повратка расељених Курда у Турску. Невладине организације нису биле у могућности да верификују званичну статистику повратка. Присуство провладиних ”чуvara” у областима повратка и крај прекида ватре Курдских побуњеника у јуну 2004. смањило је безбедност и узроковало расељавање на југоистоку.

У Босни и Херцеговини још увек је званично регистровано 7,78% интерно расељених лица из региона Европа. Њима је потребно да се подршком кроз долазеће развојне пројекте омогући успешан процес интеграције актуелних повратника и тај процес учини одрживим. Показало се да повратници теже да се врате у урбане области са бољим могућностима за запослење. У БиХ, Хрватској и Македонији преостала интерно расељена лица се могу сврстати у две категорије: најмаргинализоване и најосетљивије групе, као што су етничке мањине (укључујући Роме), старе, самохране мајке и породице које би желеле да се врате, али им недостаје могућност запослења у смислу егзистенције. Њихов повратак захтева више напора од власти и међународне заједнице у асистенцији реконструкције и социјалне помоћи, укључујући покретачке активности у месту повратка. Друге интерно расељене популације настављају да се одричу права на повратак кући. На Кипру, одбијање плана покровитељства Уједињених нација за реунификацију острва, поново руши наде интерно расељених лица кипарских Грка за повратак и остваривање права у северним деловима острва под Турском контролом и повратак кипарских Турака на југ. У Грузији и Азербејџану одсуство насиља у конфликтним просторима Абхазије, Јужне Осетије и Нагорно Карабаха непрекидно су главне потешкоће повратка интерно расељених лица.¹⁹ План безбедног повратка Срба на Косово и Метохију озбиљно је нарушен етничким насиљем у марту 2004. када је више хиљада лица било угрожено и после кога је према документационим проценама УНХЦР-а, расељено још 277 лица (93 породице).

Са 2,2 мил. интерно расељених лица, *Средњи Исток* је регион са најмалобројнијом популацијом расељених (9,6% интерно расељених лица у свету). Више од половине интерно расељених лица региона је у Ираку. То је простор у коме је интерно расељавање узроковано борбом за земљу и природне ресурсе, религијским и етничким конфликтима, који трају неколико деценија. Много пута расељавање је водило прерасподели становништва дуж етничких и религијских граница.

¹⁹ Barbara McCallin: **Europe**, Internal Displacement, Norwegian Refugee Council, March, 2005, p. 56–59.

У Ираку деценијама траје сукоб сунитских Арапа и етничке мањине Курда. Врхунац насиља догодио се у Анфал кампањи 1988. године у којој је више од 100.000 Курда изгубило своје животе. До периода инвазије САД у Ираку 2003. године вршена је ”арабизација” премештањем Курда, Асираца и Туркмена из нафтно богатог региона Киркука и насељавањем Арапа са југа у покушају да се повећа контрола природних ресурса променом етничког карактера области. Расељавање је и даље настављено првенствено услед бројних побуњеничких операција, као што је у Фалујаху новембра 2004. године, када је расељено преко 200.000 људи. Повратак интерно расељених Курда својим родним местима у околини Киркука, често узрокује ново расељавање (првенствено у 2003), када они траже повраћај своје имовине од етничких Арапа.²⁰

Стотине хиљада људи је било интерно расељено у грађанском рату у Либану од 1975. до 1990. године. Више од 320.000 људи није у могућности да се врати услед бројних фактора укључујући тешке социо-економске услове и недостатак подршке. Поред тога, присутна је стална нестабилност у јужним деловима земље, укључујући и званичне прекиде ватре између либанске милиције и израелских јединица упркос повлачењу израелске армије 2000. године ван међународно признатих граница. Ратови између Израела и њихових суседа после 1948. године узрок су бројних интерних расељавања Арапа унутар Израела и становника Голанске висоравни унутар Сирије. Ова интерна расељавања популација од којих свака броји више

Табела 5. – Интерно расељена лица на Блиском Истоку²¹

Држава	Број	%
Израел	225.000 ²²	10,27
Ирак	1.300.000	59,35
Либан	325.000 ²³	14,84
Палестина територија	35.571 ²⁴	1,62
Сирија	305.000	13,92
Укупно	2.190.571	100,0

од неколико стотина хиљада трају деценијама и мале су шансе за скори повратак. Успостављање ”безбедносног зида” од старне израелске владе која је укључила нешто више од 10% Западне обале, такође води расељавању

²⁰ Dina Abou Samara: **Middle East**, Internal Displacement, Norwegian Refugee Council, March, 2005, p. 61.

²¹ IDMC, **Internal Displacement**, ed. Jens-Hagen Eschenbacher Norwegian Refugee Council, March, 2006.

²² Процењена вредност.

²³ Исто.

²⁴ Исто.

људи. У јулу 2004. године Међународни суд правде прогласио је изграђени зид-границу нелегалном, мада извештај Уједињених нација указује на наставак конструкционих радова.²⁵

Закључак

Као последица интерног расељавања угрожено је много људи. Процес је најраспрострањенији у Африци у којој је захватио чак 20 земаља. Потребно је посветити већу пажњу процесу повратка, релокацији и реинтеграцији интерно расељених лица. У том смислу овом становништву би требало обезбедити услове за живот и радну делатност сличне онима који су имали пре напуштања свога пребивалишта. То се пре свега односи на повраћај сопствене имовине, која им је често одузета при расељавању као и укључење у јавне токове живота у којима се често сусрећу са дискриминацијом.

Jelena Srećković

INTERNALLY DISPOSED PERSONS IN THE WORLD

Summary

The following regions were observed in dealing with internally disposed persons in the world: Africa, South America, Asia, Europe and Middle East. Sudan is a country which has the greatest number of internally disposed persons in the world and more than two thirds of internally disposed persons in Africa. Columbia is the second country in the world in the number of internally disposed persons with 90% of internally disposed persons in Latin America. The causes of dislocation vary regionally. When conflicts are over, it is necessary to offer internally disposed people safe return or relocation and reintegration in new life conditions.

²⁵ Dina Abou Samara: **Middle East**, Internal Displacement, Norwegian Refugee Council, March, 2005, p. 61.